

Høyskolen Kristiania

Bacheloroppgave i interiørarkitektur
BOP3102

Eksamensnr. 287688

Prosess- og prosjektbeskrivelse

Vår 2017

"Denne bacheloroppgaven er gjennomført som en del av utdannelsen ved Høyskolen Kristiania. Høyskolen Kristiania er ikke ansvarlig for oppgavens metoder, resultater, konklusjoner eller anbefalinger."

FORORD

Denne bacheloroppgaven er utarbeidet i forbindelse med avsluttende utdanning for studieretningen; Bachelor i interiørarkitektur, Bærekraftig design, kreativitet og Prosjektledelse ved Høyskolen Kristiania i Oslo.

Gjennom studiet ved Høyskolen Kristiania har jeg blitt introdusert for bærekraftighet på en helt ny måte, og med det sett på samfunnsansvaret som en interiørarkitekt bærer på, og ikke minst har studiet fått øynene mine opp for universell utforming. Likevel har det jeg synes er mest fascinerende, historie, fått mindre oppmerksomhet. I denne oppgaven ser jeg derfor nærmere på en annerledes tilnærming til eldre bygg, og hvordan jeg som interiørarkitekt kan gi nytt liv til fantastiske byggverk.

Jeg vil derfor benytte anledningen til å takke for god støtte av min veileder, Jeremy Williams, som har guidet meg gjennom prosessen og hjulpet meg med å oppnå det endelige resultatet - gjennom alle årene ved Høyskolen Kristiania. Jeg vil også takke alle informanter som har tatt seg tid til å gi meg innsikt i diverse områder rundt temaet jeg har tatt for meg.

Jeg vil i tillegg takke venner og familie for deres råd, hjelp og som støttespillere i forbindelse med denne oppgaven og hektiske perioden.

Oppgaven har vært inspirerende og lærerik, og jeg håper den blir like inspirerende å lese!

Takk!

Lørenskog

23.05.17

287688

Sted

Dato

Studentnr.

SAMMENDRAG

INNLEDNING

Innledningsvis går det gjennom bakgrunnen for prosjektet, ser på hvorfor dette er en interessant oppgave og hvilke problemområder som fører med. Det blir også sett nærmere på problemstillingen og hvilke forutsetninger og avgrensninger denne tematikken fører med seg.

TEORI

Under teoridelen blir det gjort et kort dypdykk i historien for å legge frem denne kulturperlen som veldig få kjenner til. Man får mye spennende og kanskje ny kunnskap om området som er med på å bygge opp under konseptet. Det blir også tatt ett innblikk i diverse emner som er hentet fra inspirerende bøker som er blitt integrert i prosessen.

METODEBRUK OG DATAINNSAMLING

Her får man et innblikk i innsamlingen av diverse informasjon og starten på kreative prosesser. Det blir også gjort en analyse av svarene som kom fra spørreskjemaet og hvordan dette skaper et skille mellom “fremtidstenkere og tradisjonalistene”.

KREATIVE METODER

Under “kreative metoder” ser man på hvordan prosessen utformer seg, og hvilke hjelpemidler som er brukt for å oppnå det endelige resultatet. Alle har sine favorittmetoder, og her får man et innblikk i hvordan denne studenten jobber.

FAGLIGE VALG

Faglige valg utgjør største delen av oppgavens innhold, og her blir det sett på alt fra konsept til endelige valg. Det er her man ser oppgaven for det den er verd, og får en større forståelse av arkitektstudentens ønske om å holde på en identitet selv om bygget gis en ny bruk.

AVSLUTNING

En kort avslutning på prosjektet og med noen ord til ettertanke, som studenten håper at leseren sitter igjen med.

INNHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	I
---------------	----------

SAMMENDRAG	II
-------------------	-----------

I.0 INNLEDNING	5
-----------------------	----------

1.1 Bakgrunnen for prosjektet	5
1.2 Formål, hensikt og motivasjon for prosjektet	6
1.3 Problemstilling	6
1.4 Forutsetninger og avgrensninger	7

2.0 TEORI	8
------------------	----------

2.1 Sterke røtter i norsk historie	8
2.1.1 - Avaldsnes kirke	8
2.1.2 - 9,2 cm	9
2.2 Bærekraftig utvikling - Cradle to cradle	9
2.3 Hvorfor må en bygning forandre bruk for å leve?	10

3.0 DATAINNSAMLING	II
---------------------------	-----------

3.1 Travellog	II
3.2 Uformelt intervjuer	II
3.2.1 - Riksantikvaren	II
3.3 Spørreskjema	12
3.3.1 - Oppbygging	12
3.3.2 - Analyse av spørreskjema	12

4.0 KREATIVE METODER	14
4.1 Tankekart	14
4.2 Kryssmetoden	14
4.3 Skisserull	14
4.4 Lysstudier	15
5.0 FAGLIGE VALG	15
5.1 Konsept	15
5.1.1 - Konseptforklaring	15
5.1.2 - Kollegiatet	15
5.2 Markedssegment og målgruppe	16
5.3 Fokusområder	16
5.3.1 - Inventar	16
5.3.2 - Planløsning	16
5.4 Faglige og arkitektoniske virkemidler	17
5.4.1 - Respekt for bygget	18
5.4.2 - Materialer og fargebruk	19
5.4.3 - Lys	19
5.4.4 - Lyd og akustikk	20
5.4.5 - Universell utforming	20
5.4.6 - Konesptbærende tilbygg	21
6.0 AVSLUTNING	22
7.0 LITTERATURLISTE	23
8.0 VEDLEGG	26

I.0 INNLEDNING

I.1 Bakgrunnen for prosjektet

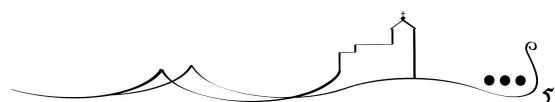
Det er ikke til å komme unna at antallet praktiserende religiøse synker, betraktelig, og deltakere på gudstjenester har gått ned med 495.229 stk de siste 4 årene (Statistisk sentral byrå), og kun 22% av den befolkningen under 30 regner seg selv som kristne (Aftenposten, 23 mars 2016). Det er derfor ikke å legge skjul på at kristendom, og religion generelt, er på ”vei ut”. Dette fører til at flere kirker kommer i fare for å bli stående tomme i fremtiden, noe den fantastiske arkitekturen så absolutt ikke fortjener. Religiøse bygg er en viktig del av vår historie, og kultur, og dermed noe vi må ta vare på. Flere kirker er såpass kjente at de mest sannsynlig vil overleve ”tidens tann” og bli tatt godt vare på, men hva med resten av dem?

Et bygg må forandres og brukes for å ikke miste sitt liv, essens til et bygg kommer fra menneskenes bruk og oppgaven den utfører. Dette prosjektet skal vise hvordan man kan redde et bygg og dens historie. Hvordan man kan skape et fremtidsrettet fungerende bygg, med minimal endring på byggets identitet (skall), som ivaretar dets karakter og historie. Prosjektets problemområde blir derfor å renovere et eksisterende bygg, fra en kirke til restaurant/café. Kirken har vært et samfunnsbærende element, og dette er noe jeg ønsker å videreføres med en ny vri.

Denne reisen starter dermed hos St. Olavs kirke på Avaldsnes, en kirke med en over 750 års lang historie, som fortjener 750 år til. Ønsket er å se på hvordan man kan styrke historien og røttene våre ved hjelp av interiørarkitektur. På denne måte kan vi klare å finne nye bruksområder for allerede eksisterende bygg og være ”føre var” - nytt liv som styrker lokalsamfunnet;

“A building comes into being with the expectation that it will stay put and stay forever. But a building is a capricious thing: it is inhabited and changed, and its existence is a tale of constant and curious transformation.”

- Edward Hollins

Siden kirken enda er i bruk, mest som seremoni kirke og med vernet status, vil dette være en hypotetisk oppgave som skal gå i spissen for å bane for fremtidige lignende prosjekter for å redde flott arkitektur. Siden det nå er blitt vedtatt at det blir et skille mellom staten og kirken, er det først nå en ny bruk av kirkene kan bli aktuelt.

1.2 Formål, hensikt og motivasjon for prosjektet

Formålet med oppgaven er å gå i front for en endring som nå kan komme til Norge. Da det, som nevnt over, blir et skille mellom kirke og stat, og åpner for muligheter som gjør at kirkebygg kan få en ny og annen bruk.

Hensikten med prosjektet, og det ønskede resultatet skal ta vare på historien og arkitekturen; gi nytt liv til noe som ellers står mye tomt uten å ta fra det dens identitet. Resultatet skal gå foran som et eksempel og et “eksperiment” på hvordan man fremdeles kan ta i bruk og redde gamle bygg. Poenget med arkitektur og design er at det skal brukes, essens til et bygg kommer fra menneskene og bruken, så å la et bygg miste sin essens er å “dømme det til døden”. Det er akkurat dette jeg vil være i forkant av. Resultatet skal bidra til innovasjon og nytenking for bygg som har behov for et nytt liv.

Med stor interesse og lidenskap for gammel arkitektur ga det mye motivasjon til å vise hvordan og hvorfor eldre bygg bør få en ny sjanse og en plass i fremtiden.

1.3 Problemstilling

Middelalderens steinkirker ligger for mange som uoppdagede skatter fulle av mystikk, skjønnhet og opplevelser, min bacheloroppgave vil derfor være å vise hvordan en slik bygning kan nå ut til folket uten å miste sin identitet;

Hvordan kan man gi nytt liv til Avaldsnes kirkes ved hjelp av interiørarkitektur, samtidig som en bevarer byggets identitet og essens?

Sammen med denne problemstillingen vil en også få en forståelse av hvordan dette kan være et samfunnsbærende element i kulturmiljøet, og samtidig hente frem nærmiljøets historie. Samtidig som en ser hvorfor en bygning må følge tiden og forandre bruk for å leve.

1.4 Forutsetninger og avgrensninger

Valgt bygg er omfattende prosjekt da det, som nevnt over er dette et fredet bygg, noe som tilsier at jeg må forholde meg til strenge regler og ikke kan gjøre noen tilfeldige eller mindre gjennomtenkte endringer på bygget. Da dette er en hypotetisk oppgave som skal gå i forveien som et eksempel på hvordan man kan redde en bygnings liv fra innsiden, vil det bli tatt noen friheter. Det er likevel tatt kontakt med riksantikvaren for å få et overblikk over hva som er realistisk, ikke realistisk og deres tanker rundt denne oppgaven. Bygget setter da selv klare avgrensninger, og vil være med på å utforme en oppgave som krever mye forarbeid og kunnskap.

2.0 TEORI

2.1 Sterke røtter i norsk historie

Nord på Karmøy i Rogaland finner du Avaldsnes, Rogalands tusenårssted, dette er det eneste stedet i Norge hvor man finner gravhauger fra alle historiske epoker. Det er også her Harald Hårfagre i år 870 bygde sin kongsgård, og gjorde stedet til landets eldste kongesete (Helgesen, 2009).

I 500 år var Avaldsnes kongsgård, og stedet er beskrevet i kongesagaer, fornsagaer og gamle kvad. Ikke noe annet sted i Skandinavia kan vise til en like kontinuerlig posisjon som høvdingsete og maktsenter fra eldre bronsealder til høymiddelalderen.

Det var den strategisk beliggenheten i det åpne kystlandskapet som gjorde Avaldsnes og Karmøy til et maktsentrum. Karmsundet mellom Karmøy og fastlandet var et klart førstevalg om man ville befeste makt og skaffe seg gods og gull, for ingen steder på Sørvestlandet kunne man kontrollere skipstrafikken bedre enn akkurat her (Helgesen, 2009). Her ble det reist store bautasteiner, ført opp bygninger og bygd digre gravhauger som skulle stå i silhuett mot horisonten og synes på lang avstand. Karmsundet har til og med gitt navn til Norge, for dette var veien mot nord, ”Nordvegen”, hvor sjøfarende gjennom århundrene søkte sikker havn.

2.1.1 - Avaldsnes kirke

Kirken på Avaldsnes er det fremste minnesmerket i området, St. Olavskirke, som ble reist av Håkon Håkonssons menn rundt 1250 (Ekroll, 2000). Denne kirken var kongens kapell og sognekirke for et stort område på begge sider av fjorden. Kirken var utsmykket med billedtepper, malerier og krusifiks. Den ble viet til Olav den Hellige, og ble dermed er viktig stoppested for pilegrimer som var på vei til Nidaros. Håkon V Magnusson gjorde i 1308 kirken til ett av sine 14 kongelige kapell hvor han kunne utdanne sine prester og rådgivere(Ekroll, 2000).

Kirkens forfall kom på 1500-tallet, og først i 1837 ble kirken restaurert. Kirketårnet ble revet, men i 1920 ble dette gjenreist (Ekroll, 2000). Tyskerne ville rive kirken under 2. Verdenskrig for å hindre allierte fly i å navigere etter tårnet, men Riksantikvaren og bygdefolket fikk gjennomslag for å kamuflere kirken under et planke-skjelett.

2.1.2 - 9,2 cm

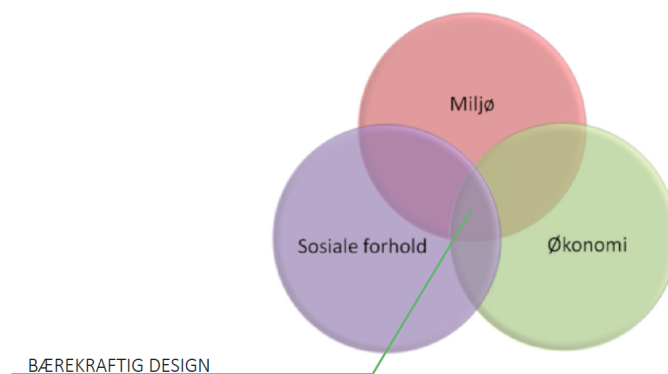
Kirkens nordvegg er skjev for å hindre kontakt med ”Maria Synål”, navnet kommer av den nå forsvunne runeinnskriften ”Mikael nest Maria” (Fyllingsnes, 2000). Denne bautasteinen som heller mot kirkeveggen, og er nå 9,2cm unna, og ifølge tradisjon kommer dommedag om spissen berørte kirkeveggen, og derfor var det viktig å holde ”nålen” unna veggen.

Opprinnelig var steinen ni meter høy, men prestene har kuttet av toppen for å holde den unna dommedag. Nå er den bare sju meter høy, den er likevel landets høyeste bautastein(Fyllingsnes, 2000).

2.2 Bærekraftig utvikling - Cradle to cradle

Bærekraftig utvikling er fremtiden, og noe man ikke kan overse i renovering av bygninger som man ønsker å rette fremover. En bærekraftig utvikling defineres som:

“En utvikling som ivaretar dagens behov uten å ødelegge mulighetene for kommende generasjoner til å dekke sine behov.”

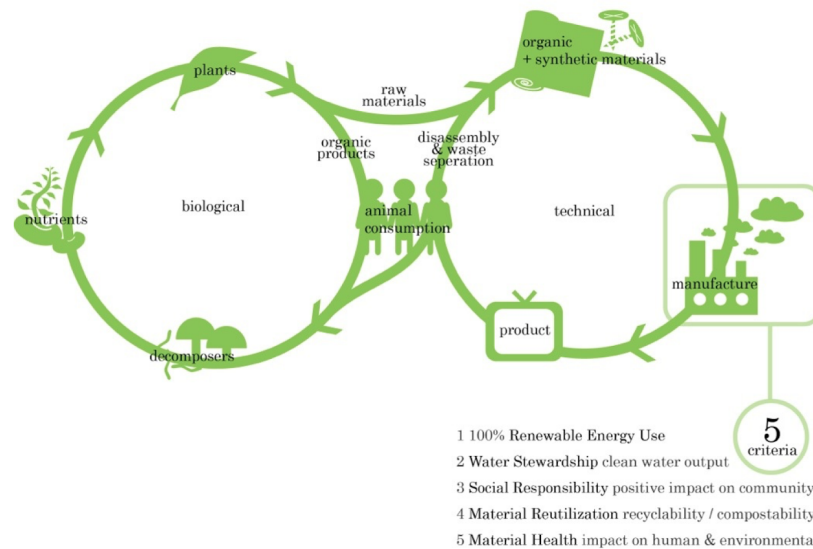

Figur 1 - Bærekraftige aspekter

Bærekraft består av tre grunnleggende aspekter for å oppnå maksimal verdi. Det økonomiske,

det miljømessige og det sosiale aspektet, figur 1 illustrere disse aspektene. Det er hvor disse tre overlapper at man oppnår bærekraft. Cradle to Cradle beskriver en revolusjonerende tilnærming til redesign av menneskelig industri, hvor teorien er basert på at et nøye gjennomtenkt design samarbeider med naturens egne regenererende systemer, som sammen er med på å skape en bærekraftig industri. Dette er noe som ønskes at skal bli integrert inn i kirkebygget; materialer, bruk, energibruk og ikke minst maten.

Figur 2 - Illustrerer cradle to cradle sin ideologi

2.3 Hvorfor må en bygning forandre bruk for å leve?

Som Edward Hollins skriver; betong, marmor, stål, murstein: lite annet laget av menneskelige hender virker så stabilt, så uendelig, som en bygning. Likevel er livet til enhver struktur hverken fast eller tidløs. Da de overlever, og lever lengre enn deres opprinnelige tanke og formål, er bygninger tvunget til å tilpasse seg hver etterfølgende alder. For å overleve må de bli “shape-shifters”; tilpasses, brukes og overleve.

Hollis ønsker at vi skal gå bort fra fortellingene om livene til berømte bygninger med ideen om at, uansett hvor solide de kan virke, er slike monumenter og strukturer nesten febrile gjenstander, og som derfor prøver vi å tvinge dem til å bli, binde dem fast og konservere dem - i det øyeblikket/den tiden vi mener de hører hjemme (the guardian, 12 september 2009). Dette er noe som ikke alltid passer seg, det å tvinge et bygg til å forbli i fortiden, sakte dø ut og bli brukt som billedmateriale men aldri igjen kjenne gleden av ekte bruk.

3.0 DATAINNSAMLING

3.1 Travellog

”Skriveprosessen blir en kreativ prosess i seg selv, der man langsomt blir klar over viktige fenomener og avdekker nye sammenhenger” (Lerdahl, 199, 2011).

Travelloggen blir en personlig reise i ens egen oppgave og Lerdahl beskriver dagbøker som åpne og assosiative, der man skriver om det man tenker på - som er akkurat det en også gjør i en travellog. Ved skriving og illustrering av tanker og idéer omliggende et valgt tema, blir man ofte mer bevisst på problemområder rundt selve problemstillingen. I denne sammenheng ble travelloggen et hjelpemiddel for å avdekke nye behov med utgangspunkt i observasjoner i egen sfære (Lerdahl, 2011).

I dette prosjektet har travelloggen bygget et sterkere bånd til kirken, den fungerer som en dagbok rettet mot ens nye forelskelse - som i dette tilfellet er en flott kirke av solid stein og med gotiske trekk.

3.2 Uformelt intervjuer

For å få et bedre innblikk i hvordan lovverket er, og hva som er lov å gjøre når det gjelder kirker og vernede bygg ble det tatt kontakt med riksantikvaren. Denne kontakten førte til et uformelt intervju.

3.2.1 - Riksantikvaren

Under intervjuet, se vedlegg I, kom det frem at regelmessig sett er det veldig lite en egentlig kan gjøre med vernede bygg, nesten ingenting, men at oppgaven min virket spennende og at for oppgavens skyld burde jeg gå bort fra regelverket. Hun selv var veldig glad i våre middelalderkirker, og ønsker at opplevelsen av dem skal nå flere. Det var under samtalen det først kom frem at det nå blir et skille mellom den norske stat og kirke, som gjør at det kan bli mulig å gi kirker i Norge et nytt bruksområde.

3.3 Spørreskjema

Spørreskjemaet ble utformet i forbindelse med innsamling av primærdata som en kvantitativ metode. Undersøkeren, eller forskeren, stiller spørsmål i forhold til ønsket temaet, og deretter samler dette i et skjema. I spørreskjemaer har svaralternativene begrensede rammer for respondenten, som har blitt definert i forkant (Jacobsen 2015, 251-252). Dette spørreskjemaet er utformet for å få et overblikk over hvem som besøker området, hvorfor de er der og hva kirken kunne blitt gjort om til.

Det ble valgt å kun dele ut spørreskjemaet til personer fra Karmøy eller som har kjennskap til kirken og besøker området med jevne mellomrom, for å få et resultat som “gir mening”. Da spørreskjemaet inneholder spørsmål om religion er det viktig at de er anonyme da dette ikke er noe alle snakker høyt om. Med anonymitet er det lettere å få ærlige svar som gir et mer nøyaktig resultat.

Se spørreskjemaet i sin helhet under, vedlegg II.

3.3.1 - Oppbygging

Utformingen er enkel, og rett frem, alle som deltar faller naturlig inn i en kategori som gir informasjon som er relevant for prosjektet. Utformingen av spørreskjema har dermed spesifikke og utfyllende kategorier. Informantene skal heller ikke like greit kunne krysse av for et alternativ som et annet. Først ved at undersøkelsen er formet konkret, relevant og uten overlappende spørsmål, vil man kunne gi publikum et forskningsresultat med god reliabilitet (Jacobsen, 260-261, 2015).

3.3.2 - Analyse av spørreskjema

Som man kan se ut fra svarene gikk til spørreskjemaet er de fleste som besøker området der for å gå tur på Bukkøy eller for å gå innom kirken. Det er flere som ønsker at kirken skal bli gjort om til museum (antagelig fordi dette er mest likt det kirken er i dag) framfor café og restaurant, men da jeg så på individuelle svar gikk kom det en overraskelse. Nesten alle som hadde sagt de heller ønsket et sted å spise fremfor et museum, sa de hadde besøkt stedet oftere da, mens de som ville det skulle forbli mer likt (museum) hadde ikke besøk det oftere. Dette viser at de som er åpne for å gi bygget en ny sjanse hadde tatt det mer i bruk, og gitt det

en ny jobb og oppgave som fører folk sammen. De som heller ville det skulle forbli et museum hadde ikke besøkt det oftere, og da forsvinner mye av poenget med å gi det en ny bruk.

Dette fører til en interessant tematikk om man burde bevare bygg i samme bane som det oppført for å gjøre, for å tvinge det til å holde “tradisjonen tro” eller gi det en ny bruk som kan øke bruken av bygget, men gjennom noe som kanskje ikke var dens egentlig oppgave.

Svar i prosenter se Vedlegg III.

4.0 KREATIVE METODER

4.1 Tankekart

Tankekart er alltid en god start på en oppgave, da denne metoden gjør at en får et raskt overblikk over feltet (Lerdahl 2011, 124). Ved å bygge på assosiasjoner rundt ulike temaer kan en komme opp med ideer en ikke så med en gang, se travelloggen. Gjennom disse assosiasjonene skapes en klar begynnelse på det videre kreative arbeidet som følger, og hvorav noen assosiasjoner ble tatt med videre i de kreative prosessene. Metoden er svært effektiv, og ettersom jeg har jobbet mye med denne metoden tidligere valgte jeg derfor å benytte meg av denne for å få ballen til å rulle.

4.2 Kryssmetoden

Etter å ha hentet ut de mest relevante ordene fra tankekartet, ved denne kreative metoden kombinerer man to sentrale temaer som begge har tilknytning til oppgaven for å danne nye ord som kan gi nye ideer til gjennomføringen (Lerdahl 2011, 156-157). Denne metoden ble valgt for å prøve finne frem til interessante og uvanlige innfallsvinkler på prosjektet, men denne metoden er ikke like effektiv for alle. Dette førte til at utfallet ikke ble brukt videre i oppgaven, men det gav likevel noen interessante utfall, se travelloggen.

4.3 Skisserull

Tankekart og skisserull blir brukt om hverandre for å komme frem til idéene, men skisserull er spesielt viktig for å skisse ut arkitekturen. Det er oftest da en oppdager feil og mangler med planløsningene, og får en sterkere tilknytning til prosjektet. Det går raskt og er en effektiv måte å gå gjennom flere idéer og planer på, uten å bruke for mye tid og energi.

Se vedlegg IV

4.3 Lys studier

Lys studiene ble brukt for å se hvor solen gikk over bygget, da dette er en kirke er koret alltid plassert mot øst, men på hvilken side av bygget solen går etter det og hvordan lyset treffer bygget er det man er ute etter å finne ut.

Se vedlegg V og travellog.

5.0 FAGLIGE VALG

5.1 Konsept

Ønsket var at konseptet skulle være nært knyttet historien og lokasjonen, og deres feste i Norges identitet. Ønsket var derfor å fremheve Norge og norske tradisjoner i mat, materialer og bygg, men med et hint av det moderne; tilbygget.

5.1.1 - Konseptforklaring

Middelalderkirken har status som vernet og den er et viktig bygg i Norges historie, det vil likevel bli tatt noen ”friheter” for å gi kirken den optimale nye start, og nytt liv. Inventaret har ingen rester fra middelalderen, her er det Eivind Moestues restaurering fra 1920-tallet som dominerer. Hele restaureringen er bygget på ønsket om å gjenskape den norske storhetstiden, før danskene og svenskene kom til makten.

Det er dette, sammen med all historie fra området, som skal bygge opp under mitt konsept; Røtter. Hvor jeg ønsker å fremhevet området som kulturminne og historisk besøkssted. På grunn av NRK serien ”Vikingane” er vikinggarden på Bukkøy (utenfor kirken) og Nordvegen historiesenter (ved siden av kirken) blitt mer populære turistmål. Kirken står likevel lite besøkt, og brukes mest som sermonikirke. Jeg ønsker derfor å knytte alle tre sammen, og skape et attraktivt besøkssted - om du ønsker en kjapp lunsj på caféen eller en finere norsk tradisjonsmiddag i restauranten.

Konseptet skal derfor underbygge historie, men samtidig gi nytt liv og se fremover i tiden. Gjøre kirken om til et samfunnsbærende element i kulturmiljøet, på nytt, og samtidig hente frem nærmiljøets historie. Dermed fremheve hvorfor det er viktig å gi bygg ett nytt liv for at det skal overleve tidens tann.

5.1.2 - Kollegiatet

Navnet kommer fra den viktige rollen Avaldsnes kirke har spilt i Norsk historie, og som i dag er den eneste av fire Kollegiat-kirken som fremdeles står (scribd). Selv om kirkebygget får en

ny bruk vil det fremdeles stå sterkt i sin nye rollen og bli et samfunnsbærende element i kulturmiljøet, og hente frem nærmiljøets historie.

5.2 Markedssegment og målgruppe

Målgruppen for prosjektet er både turister og lokalbefolkning, i alle aldre. Siden kirken skal bli utformet som en café og restaurant med vinloft, blir det en ”mer folkelig”-del og en flottere restaurant. Med forskjellige åpningstider vil det være aktivitet i bygget fra tidlig morgen til sent på kvelden, som gjør bygget til et sosialt samlepunkt i naturlige omgivelser.

Dette skal bli et møtested for alle som besøker området, både store og små - et sted som samler folk, og hvor man kan ta seg en matbit i hyggelige vestlands omgivelser før, eller etter, en tur på Nordisk historiesenter og/eller vikinggarden på Bukkøy. Norsk tradisjonsmat står på menyen, og sammen med interiørarkitekturen skal dette underbygget områdets historiske tyngde.

Selv om dette ikke er et stort eller velkjent sted, er det et ideelt sted for en café og restaurant som vil bli aktivt brukt spesielt i høysesongen - rundt sommeren.

5.3 Fokusområder

Fokusområdene i bygget var alle etasjene som kunne ha en verdig bruk, dette inkluderte i utgangspunktet klokketårnet og ikke det som nå er vinloftet. Da denne etasjen var uvisst før inntil midten av prosjektet, da ble det gjort det valget om å droppe klokketårnet for å begrense prosjektet. Ønsket var å lage en fungerende planløsning som ville være effektiv og tiltalende for alle brukere - ansatte og besøkende.

5.3.1 - Inventar

Valgene ble gjort ut fra respekten for bygget, ønsket var aldri å ta fra det dens identitet og essens men heller en ny bruk. Dette er grunnen til at flere av de originale trekkene til bygget er beholdt og brukt videre som en del av inventaret. Ved å rive ut alt, river du ut byggets minner og historie, og det var aldri planen. Derfor ble alt av møbler valgt ut fra det beste Norge og Norden har å by på, både klassisk og moderne. Produsert hos leverandører som setter godt håndverk og best mulig komfort i fokus (møbelgalleriet, 2017). Dette vil gi hele

bygget den opplevelsen av kvalitet og tradisjon som ønskes, både når det gjelder mat og interiøret. Tradisjon og historie skal gå igjen gjennom arkitekturen, interiøret og maten. En rød tråd som holder hele bygget oppe, som respekterer hverandre og spiller på lag - alle parter er like viktige. Det tidløse designet med klassiske møbler som holder god standard og lang levetid er en god investering, godt og omgi seg med, og gir godt miljøvern (møbelgalleriet, 2017).

5.3.2 - Planløsning

Hovedplanet har allerede en klar tre-delning; kor, skip og tårn, og med tanke på byggets akustiske egenskaper ble dette utnyttet. Koret har gode akustiske egenskaper (for en kirke) og gir god klang ut i rommet ved mye støy, derfor er caféens (inneområdet) plassert her; det har mindre border/sitteplasser, resten er plassert ute i tilbygg eller friluft. Samtidig som at all mat blir produsert på kjøkkenet i tårnet, og at restaurant og café har forskjellige åpningstider vil det være få forstyrrelser mellom sonene. Restauranten er da i skipet, og podiet (som blir utbygget) da denne trenger størst plass og skal ha et mer eksklusivt preg, det var derfor viktig at restauranten var nærmest kjøkkenet. Kjøkkenet ble plassert i tårnfoten av flere grunner; det er ingen vinduer der som kjøkkenet “stjeler” fra de besøkende, eksisterende vannføring er i kjelleren under, store dører rett inn for enkel varelevering, kjelleren er et flott pauserom for de ansatte som knytter bygget sammen med interne trapper.

Vinloftet kom som en overraskelse midt i prosjektet, da de ikke finnes noen eksisterende planer på dette, ble det oppdaget gjennom en virtuell tur på nettet (<http://www.olavskirken.no/>). Dette endte derfor opp med å være en skjult skatt som blir en fantastisk overraskelse for de besøkende. Over 200kvm med kjøkken, kvalitetsvin, toalett og mange sitteplasser - et ideelt samlepunkt før eller etter middag.

5.4 Faglige og arkitektoniske virkemidler

Den eksisterende arkitekturen har allerede integrert flere arkitektonisk virkemidler i seg, da det er et kirkebygg er det gjerne utformet for å “skremme troen inn i deg”. Man føler seg liten i forhold til de enorme himlings høydene, de tunge dørene er vanskelige å åpne og

i Norge har kirkene hatt en ekstra viktig rolle, siden vi ikke har hatt mange adelige og rike familier som har bygget slott, borger og andre storslåtte bygninger (Den norske kirke, 13. mars 2014) har kirkene tatt over den oppgaven.

Det er derfor allerede tatt i bruk designprinsipper som f.eks: Emphasis; som fremhever et området som er viktigere enn andre, nemlig koret og glassmaleriene som forteller en historie. Balanse(symmetri/asymmetri); som arrangerer elementer slik at ingen del er viktigere enn den andre, dette finner vi i skipet. (Human) scale; som involverer forholdet til størrelser mellom objekter. I dette tilfellet kan det gi en følelse av ubetydelighet, og man kjenner ser hvor liten man er (Ching og Binggeli, 122-146, 2012).

Alle disse arkitektoniske virkemidlene er noe som må bli tatt vare på for å ikke ødelegge kirkearkitekturen, men heller tas med inn i nye elementer som i tilbygget (scale) og på vinloftet (emphasis).

5.4.1 - Respekt for bygget

Dette er et flott bygg som står stolt ute ved havet, et bygg det står respekt av, som tårner over menneskene og som bærer preg av den gotiske arkitekturen. Det er viktig å ikke ødelegge bygget for å gi det et nytt liv, men heller gjenopplive det og gi det en ny “jobb”. Selv om man skifter jobb, skifter man ikke identitet - dette var et veldig viktig punkt under utformingen av bygget. Gi det en ny storhetstid, uten at det trenger å gi slipp på sitt gamle;

The act of restoration involves recognizing that something has been lost, used up, or removed. To restore is to bring back or return something to its original state. This can involve rebuilding, repairing, removing corruptions and mistakes; it allows for the idea of bringing a person or place or group back to health and equilibrium... To restore is to make something well again. It is the mending of the world.

- Paul Hawken.

Dens originale tilstand (its original state) trenger ikke bety dens utseende, at den skal stå fast i en tid som ikke lenger er en realitet. Det kan bety dens originale tilstand som samfunnsbærende element, nærmiljøets samlepunkt. I “gamle dager” var det få religioner og

folk ble knyttet sammen gjennom troen, dette er ikke lenger en realitet, og religion kan bli utelukkende og noe du gjør med bestemte folk i din familie-/vennekrets. Dette er ikke det bygget står for, bygget står for et møtested der alle er velkomne, og alle skal føle seg hjemme. Et sted en kan søke tilflukt fra hverdagen og nyte norske tradisjoner, som alle kan være med på. En ny bruk, betyr ikke en ny identitet - bare en ny jobb.

5.4.2 - Materialer og fargebruk

Som nevnt er alt av møbler og interiør valgt blant det beste av Norsk og Nordisk design og kvalitet - både klassisk og moderne. En norsk kulturperle som synliggjør vår historie gjennom de siste 750 årene fortjener materialer og farger som respekterer å havne litt i skyggen av denne fantastiske arkitekturen, men om innehar de kvalitetene den fortjener.

Det er flere materialer og farger som er brukt i prosjektet, men ønsket var alltid å ikke overskride eksisterende arkitektur. Det ble derfor valgt ut materialer som skulle gjenspeile og fremheve, fremfor å overskride; Eik er sterkt, hardt, anvendelig og har god vannresistens. Valnøtt er lett å jobbe med, gir en flott finish og er som små kunstverker i seg selv - flott utsmykking av kirkens uten å ta for mye oppmerksomhet. Skinn tåler en trøkk, høy slitestyrke, stor variasjon både i bruk og finish. Alle deler av interiøret skal være støttespillere for bygget i seg selv, og løfte det opp.

Den akustiske veggen i klokketårnet sammen med det konsept bærende tilbygget, er den eneste som "stjeler" litt oppmerksomhet fra kirken. Da begge er et kunstverk i seg selv, og krever oppmerksomhet, hadde de ikke vært like fremtredende uten bygget. Akustikkveggen er farget i den nye logoens signalfarger, og jobber seg oppover vegger for å fremheve høyden og taket til klokketårnet, men tilbygget skal illustrere Maria synåls/dommedags avstand til kirken og at selv om fremtiden kommer vil den aldri kunne ødelegge kirkens identitet.

5.4.3 - Lys

Lyssettingen i bygget er basert på den originale belysningen, med noen modifikasjoner. Den gamle belysningen er full av historie og setter et preg på bygget som ingen moderne belysning kan, det er derfor viktig å ta vare på dem - sammen med mye annet. Det er ikke alt som trengs å byttes ut for at bygget skal bli med inn i fremtiden, det er likevel lagt til

fasadebelysning i de konkave himlingene for å fremheve den elegante arkitekturen innvendig. Vinduene vil belyses fra utsiden, på kveldstid, for å skape et spennende lysspill på innsiden, denne skal kunne justeres slik at man kan endre lydnivået etter ønsker/behov.

5.4.4 - Lyd og akustikk

Mange kirker i Norge er bygget i tre eller teglstein. Dette kan gi kirkerommet fattige akustiske egenskaper. Betydelige midler brukes i dag for å løse disse problemene bygningsmessig. Akustiske ombygginger er ofte kompliserte og kostbare, og resultatet er vanskelig å forutse (Panpot akustiske systemer). Størrelsen på kirker og menigheter varierer slik at de både kommer under storroms akustikk og småroms akustikk. Både områder som etterklangstid, ekko, flutterekko, kamfilter og bassproblemer kan eksistere (Lyd og akustikk, 19. mai 2016).

For mer detaljerte beskrivelser av arbeid som ønskes utført, som omhandler akustikk, se *“Teknisk beskrivelse - Universell utforming og Akustikk”*.

5.4.5 - Universell utforming

For å komme frem til en grundig og solid planløsning godt egnet for alle, er Byggforskerien og *Universell utforming* av Sigmund Asmervik, brukt som kilder for å utforme en universelt utformet planløsning. Siden dette er et vernet bygg gjør det å ta høyde for universell utforming til en utforming - da man må ta stilling til hvorvidt det vil “ramme” bygget. *All fjerning av hindringer må vurderes nøye*. Utarbeiding av god atmosfære for de med nedsatt syn, og en akustikk vennlig planløsning for de med dårlig hørsel krever inngrep som kan være problematiske. Å kombinere et vernet bygg med det å skape et interiør som er tilpasset flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse, men som ikke virker fremmed for besøkende er en nøye gjennomtenkt balansegang. Noen ganger vinner universell utforming, andre ganger står bygget på sitt.

Under utforming av planløsningen ble det tatt i betraktning de som har behov for rullestol og andre større hjelpemidler for å kunne orientere seg rundt i bygg. Siden bygget er vernet er det ikke aktuelt å gjøre store endringer med tanke på vegger og lignende, det er derfor viktig å gjøre inngrep som ikke ødelegger bygget, men likevel gjør det mulig for alle å bruke bygget.

Ved at utformingen forholder seg til standarden (se teknisk beskrivelse “universell utforming og akustikk”) vil det være naturlige standarder for andre som ikke har behov for rullestol.

Det er gjort flere inngrep for å øke den universelle tilnærmingen, og *Teknisk beskrivelse - Universell utforming og akustikk* gir en klarere gjennomgang av universell utforming og inngrep/elementer som er gjort, for å løfte bygget nærmere dagens standarder.

5.4.6 - Konseptbærende tilbygg

En kraftig kollisjon mellom gammel norsk håndverk og ny oppsiktsvekkende arkitektur, som skal gi brukeren en spennende opplevelse i møte med denne overgangen. Tanken er at dette tilbygget kun består av metall og glass, noe frostet - noe klart. Som gjør at man ikke kan se ut over alt, men kun gjennom nøye utvalgte felt som fanger og rammer inn enkelte områder. Dette gjør at man må se på utsikten på en helt ny måte, man ser små detaljer og spesielle vinkler som man ikke har klart å ta inn over seg tidligere. Dette gjør at tilbygget blir spennende og gir noe nytt, ikke bare i henhold til kirken, men også til den utsikten lokalbefolkningen kjenner godt. På den måten gir en ikke bare en matopplevelse til de besøkende, men også en opplevelse som rører ved den norske roten og setter et minne i turistenes Norges tur.

Tilbygget er en blanding mellom et vikingskip og et isfjell, som er i ferd med å kollidere med kirkebygget, men stopper 9,2 cm fra. Denne avstanden fremhever avstanden Maria synål har til bygget, og om man stiller seg på riktig sted vil tilbygget og bautasteinen bli parallelle og man kan se gjennom/bak synålen og tilbygget, og da ut i havet. Dette moderne momente skal illustrere hvordan fremtiden siger innover kirken, og selv om den kan virke overveldende og nærmest truende, har den enda ikke klart å berøre kirken. Den, akkurat som dommedag, er enda 9,2 cm borte. Det er denne respekten for bygget og norske tradisjoner jeg ønsker å formidle, bare fordi noe er gammelt betyr ikke at det ikke kan få en ny sjanse og et nytt liv, cradle to cradle.

6.0 AVSLUTNING

Gjennom denne oppgaven håper jeg å ha gitt inspirasjon til hvordan man kan gi nytt liv til eldre bygg uten å ta fra dem deres identitet, og at et bygg kan gjenopplives selv med “mindre” arkitektoniske endringer. Håper dette prosjektet har satt lys på hvordan dette kan være et samfunnsbærende element i kulturmiljøet, og hentet frem nærmiljøets historie. Samtidig som en ser hvorfor en bygning må følge tiden og forandre bruk for å leve.

Man kan gi bygg et nytt liv, og en ny hensikt uten å ødelegge hva det var. Ved å rive ut alt innvendig, river man ut byggets minner og historie, og det som står igjen er et tomt skall. Det har kanskje flere muligheter foran seg da, men når det gjelder slike stolte bygg er det en pris man ikke alltid burde være villig til å betale.

7.0 LITTERATURLISTE (hele prosjekt)

Bøker/litteratur:

- Asmervik, Sigmund. 2009. *Universell utforming: byer, hus, parker og transport for alle*. Trondheim: Akademika.
- Ching, Francis D.K og Binggeli, Corky. 2012. *Interior Design Illustrated*. 3. Utg. Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.
- Ekroll, Øystein, 2000. *Kirker i Norge, middelalderen i stein*. Italia: New Interlitho
- Fyllingsnes, Frode. 2000. *Karmøys historie*. Kopervik: Karmøy Kommune.
- Hawken, Paul. 1993. *The Ecology of Commerce*. New York: HarperCollins Publishers.
- Helgesen, Tom og Schandy, Tom. 2009. *100 norske kulturperler*. Forlaget Tom & Tom, Zoom Grafisk
- Hollins, Edward. 2009. *The Secret Lives of Buildings*. Portobello Books Ltd.
- Jacobsen, Dag Ingvar. 2015. *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. 3. utg. Oslo: Høyskoleforlaget.
- Lefteri, Chris. 2014. *Materials for Design*. London: Laurence King.
- Lerdahl, Erik. 2007. *Slagkraft: håndbok i idéutvikling*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- William McDonough, William og Michael Braungart. 2002. *Cradle to cradle: remaking the way we make things*. London: Vintage books.

Nettsider:

- Aftenposten, *Flertallet av kirkemedlemmene er ikke kristne*. Lesedato: 05.01.17;
<http://www.aftenposten.no/norge/Flertallet-av-kirkemedlemmene-er-ikke-kristne-55781b.html>
- Den norske kirke, kirkearkitektur, lesedato 19.05.17;
<https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/arkitektur/kirkebygningene/kirkearkitektur/>
- Lyd og akustikk. *Kirker og menigheter*. Lesedato: 02.03.2017;
<http://www.lydogakustikk.no/?p=1159&lang=nb>

- Møbelgalleriet. *Om produktene*. Lesedato: 03.03.17-20.05.17;
<http://mobelgalleriet.no/produkter/>
- Olavskirken, *Virtuell 360graders tur*; www.olavskirken.no/
- Panpot. *Taletydelighet og akustikk*. Lesedato: 02.03.2017;
http://panpot.no/Kirke/vras_i_en_kirke.html
- Riksantikvaren, *kirker*; <http://www.riksantikvaren.no/Tema/Kirker>
- Scribd, *Olavskyrkja og Kongsgarden på Avaldsnes*, lesedato: 20.04.17:
<https://www.scribd.com/document/67150375/Olavskyrkja-og-Kongsgarden-p%C3%A5-Avaldsnes>
- SINTEF Byggforsk Kunnskapssystemer (digitalt oppslagsverk). Lesedato:
20.02.17-19.05.17; <https://www.byggforsk.no/>
- Statistisk sentral byrå, *Den norske kirken*, 2015: Lesedato: 05.01.17;
https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/kirke_koetra/aar/2016-05-04
- The Guardian, *History; The secret life of buildings*. Lesedato: 20.03.17;
<https://www.theguardian.com/books/2009/sep/12/secret-lives-buildings-review-glancey>

Bilder:

- Spesiell takk til Magnus Jonas Fjell for bruk av bilder av Karmøy, til dikt.
- Alle bilder av møbler er hentet fra;
<http://mobelgalleriet.no/produkter/>
- Avaldsnes kirke og maria synål bilder:
https://www.panoramio.com/user/6234826?photo_page=6
- Gammelt Norges kart:
http://www.disnorge.no/cms/system/files/offentlige_filer/kart/nb/no-nb_krt_01216.jpg
- Konseptcollage 1, “matvarer”:
<https://s-media-cache-ak0.pinning.com/736x/33/fd/3c/33fd3c7aacab4a932178e5678dac1f4f.jpg>
- Konseptcollage 2, “folk med matbordet”:

- <http://www.evergrow.me/wp-content/uploads/2014/03/4fbf7167761509079eb85df0b133d84.jpg>
- Konseptcollage 3, “frø”:
<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/06/86/f7/0686f7aedce9a08c09a3d813535de20c.jpg>
 - Konseptcollage 4, “kokk”:
<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/564x/ac/fc/96/acfc9679ec86edcb098e3d2a68f546b6.jpg>
 - Konseptcollage 5, “Mat på tre”:
<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/564x/d9/4c/52/d94c52b75ddf3e9cb6aa117848e5e592.jpg>
 - Logo til sider, laget inspirert av Karmøy kommunes logo:
<https://www.karmoy.kommune.no/no>
 - “Løsvegg” inspirasjon 1:
<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/0d/b6/9b/0db69bf00e267e44f95c9e60fb49272a.jpg>
 - “Løsvegg” inspirasjon 2:
<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/216x146/20/1b/43/201b43d7e364a485786c80dc4dd86fd6.jpg>
 - “Løsvegg” inspirasjon 3:
<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/52/82/a5/5282a5d5bf354ac4cf98e866e4389f9e.jpg>
 - Vikingskip:
<http://avaldsnes.info/content/uploads/2015/09/Osebergskipet-Foto-Wikimedia-Commons.jpg>
 - “Vinvegg” :
https://cdn.shopify.com/s/files/1/0166/1138/files/wine_cellars_with_glass_walls_82fab473-b8d5-47ba-99d2-9204033d5014.jpg?14068205936244645811

8.0 VEDLEGG

- Vedlegg I - Uformelt intervju
- Vedlegg II - Spørreskjema
- Vedlegg III - Svar på spørreskjema
- Vedlegg IV - Utdrag fra skisserull
- Vedlegg V - Lysstudier

Uformelt intervju med riksantikvar 24.02.17

Intervjuer: Først vil jeg gjerne vite hva en Riksantikvar er/gjør? Hvilken utdanning har du?

Svar: *Jeg har utdanning i kunsthistorie og arkitektur faktisk, og som riksantikvar er jeg en type saksbehandler på mange forskjellige felt, vi er på en måte alt fra: Arkeologer, Jurister, Arkitekter og Kunsthistorikere. Nå går riksantikvaren opp og deligerer til diverse regioner. Dette gir flere jobbmuligheter.*

Intervjuer: Så spennende! Det er første gang jeg møter noen med samme utdanning som meg, så da er det muligheter for å bli riksantikvar også, hehe. Jeg skal ta for meg Avaldsnes kirke, som er et vernet bygg, men jeg ønsker å ta for meg dette bygget uansett og se på hvordan interiørarkitektur ikke trenger å ødelegge et bygg men heller understreke historien. Derfor lurer jeg på hva som egentlig er reelt å gjøre?

Svar: *Siden det er vernet er det nesten ingenting du reelt kan gjøre. Det er veldig strenge regler som gjelder, men det kunne kanskje gått an å få satt opp midlertidige installasjoner, i alt fra 2 mnd til 3 år - alt etter som. Jeg er jo veldig glad i vernede bygg, som du kanskje skjønner, og ønsker å beholde dem slik de er, hehe.*

Intervjuer: Hva synes du da om ny bruk/rehabilitering av gamle bygg (som ikke er vernet)?

Svar: *Nja, det er greit men det er noe med måten en gjør det på. Ikke alt egner seg alltid.*

Intervjuer: Har du noen eksempler du synes fungerer bra?

Svar: *Ikke som jeg kommer på i øyeblikket, men når det gjelder kirker har saken vært den at i Norge har det ikke vært lov å gi kirker ny bruk, men dette kan endre seg nå siden kirken*

skiller seg fra staten. Dette kan gi mange nye muligheter i Norge, som allerede er stort utbredt i blant annet England og Nederland. Der er kirker gjort om til blant annet boliger, så det er ikke mange som står tomme.

Intervjuer: Synes du flere bygninger burde få nytt liv, eller bli restaurert?

Svar: *Ja, generelt hadde det vært fint å sett at bygninger ikke alltid rives. Mye arkitektur er ikke vernet selv om den er flott og historisk, men det gjelder jo selvfølgelig ikke alt. Noe burde også rives for å gi plass til noen nytt.*

Intervjuer: Har du selv sett/besøkt Avaldsnes kirke?

Svar: *Ja, jeg er veldig glad i middelalderkirkene våre. De fortjene mer oppmerksomhet og mer kunnskap. Det er mye historie som ligger til grunne der, den er jo fra 1200-tallet, selv om klokketårnet er "nytt", ca 1920-tallet om jeg husker riktig.*

Intervjuer: Jeg ønsker jo å gjøre Avaldsnes kirke om til café og restaurant, hva er dine tanker om dette?

Svar: *Det hadde nok vært vanskelig å gjøre til en reell oppgave, pga "statusen" men det virker veldig spennende. Så jeg hadde nok sett bort fra regelverket og kjørt fullt ut, for å få maksimal utnyttelse, og ikke minst ha det gøy!*

Vedlegg II - Spørreskjema

Avaldsnes kirke

Spørreskjema utarbeidet i sammenheng med Bacheloroppg i interiørarkitektur, vår 2017.

Kjønn: Dame Mann

Alder: under 20 år 20-30 30-40 40-50 50-60 over 60

Religion: Kristen (Avaldsnes kirke) Religiøs Annet Ikke religiøs

Hvor kommer du fra? : _____

Hvor bor du nå? : _____

1 - Hvor godt kjenner du Avaldsnes kirke?

Dårlig Litt/passe Godt Veldig godt

2 - Besøker du området ofte? (omliggende område)

Sjeldent, mindre enn 5 ganger pr. år

Mellom 5 - 10 ganger pr. år

Ofte, 10 - 30 ganger pr. år

Veldig ofte, over 30 ganger pr. år

3 - Hvorfor besøker du området? (kan sette flere kryss)

Kirken Bukkøy/tur Vikinggården Nordisk historiesenter Annet

4 - Hvis Avaldsnes kirke ikke lenger skulle fungere som kirke, hvilken funksjon burde den fått?

Bar Museum Restaurant/Café Hotell

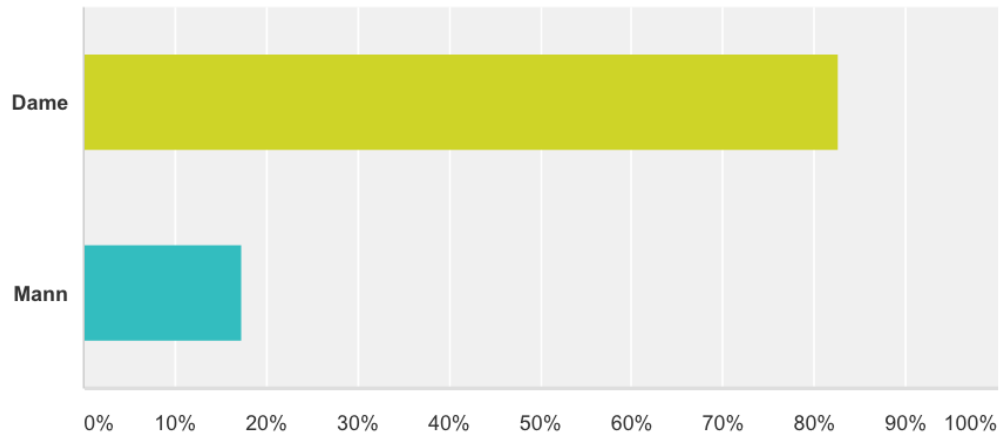
Kontor "La den forfalle" Annet : _____

5 - Hadde du besøkt området/kirkebygget oftere om den var blitt gjort om til (ditt svar fra spm 4)?

Ja Nei Usikker

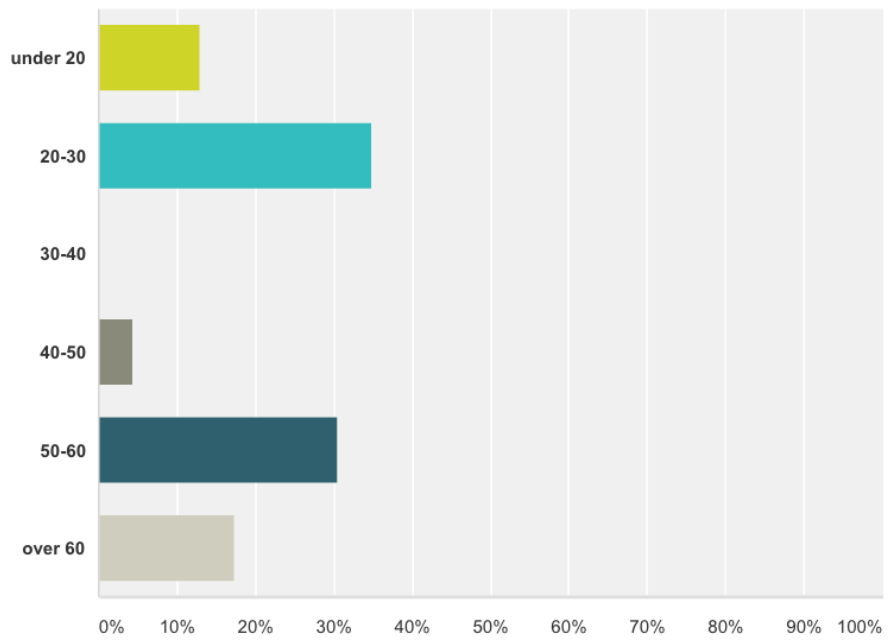
Kjønn

Besvart: 23 Hoppet over: 0

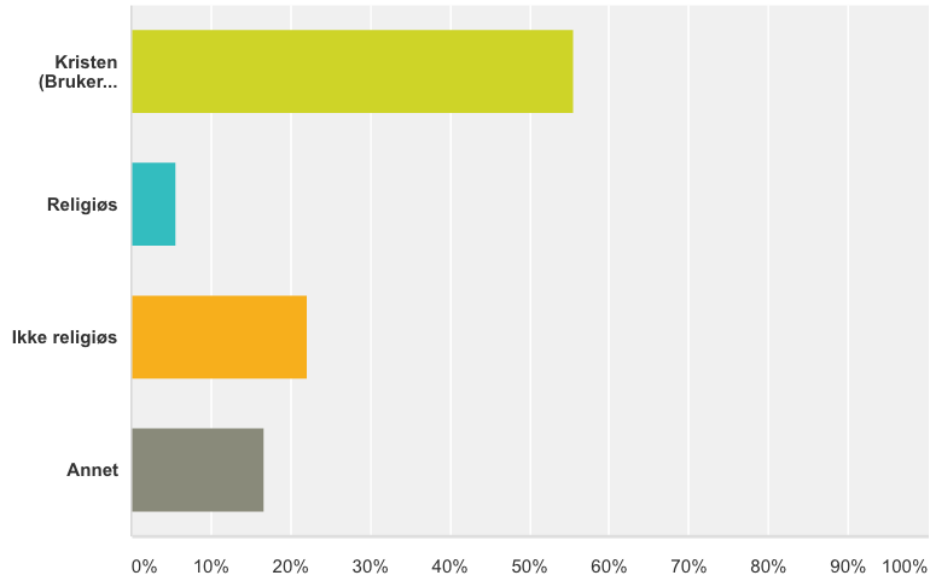
Alder

Besvart: 23 Hoppet over: 0

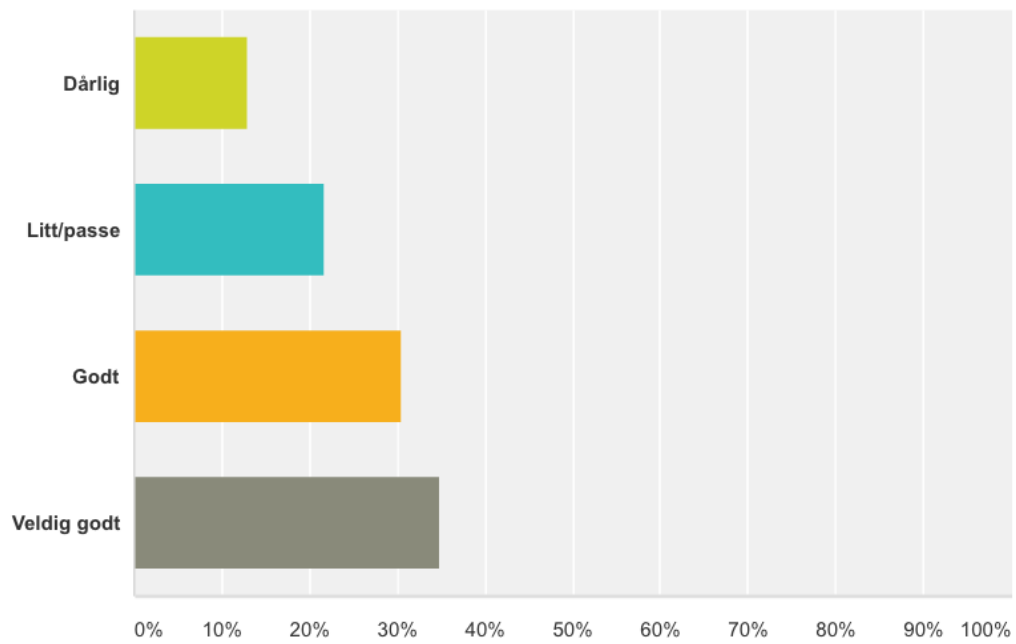
Religion

Besvart: 18 Hoppet over: 5

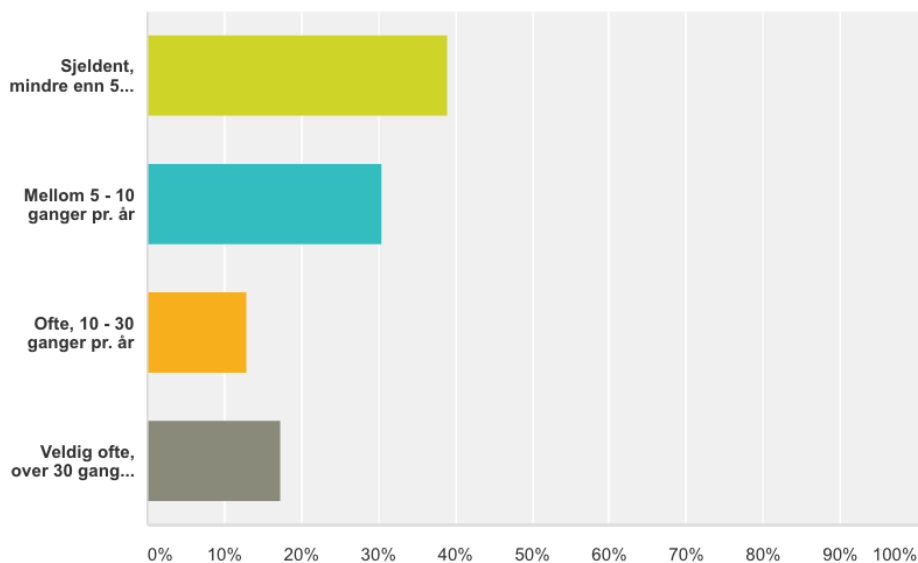
Hvor godt kjenner du Avaldsnes kirke?

Besvart: 23 Hoppet over: 0

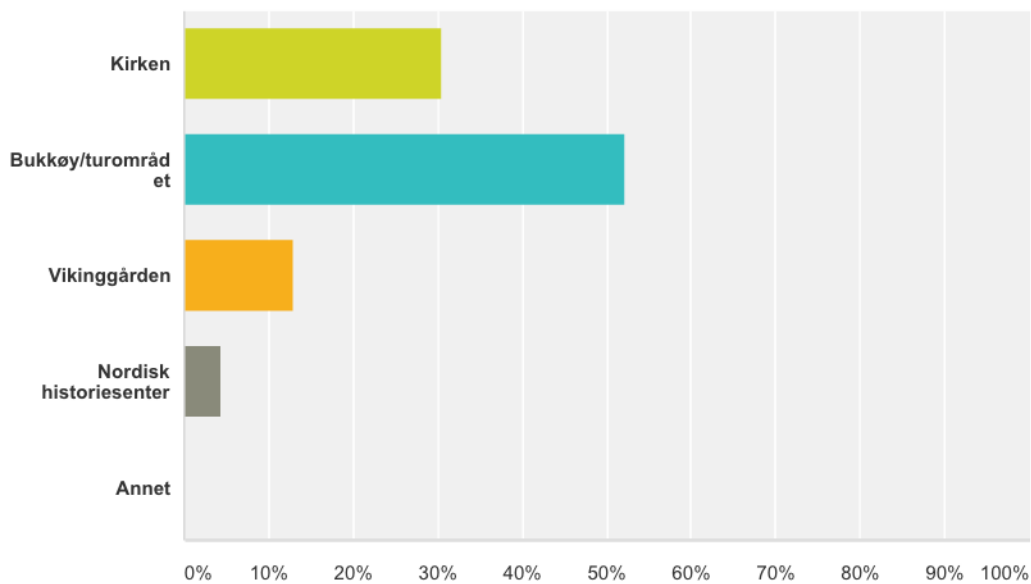
Besøker du området ofte? (Kirken eller omliggende område)

Besvart: 23 Hoppet over: 0

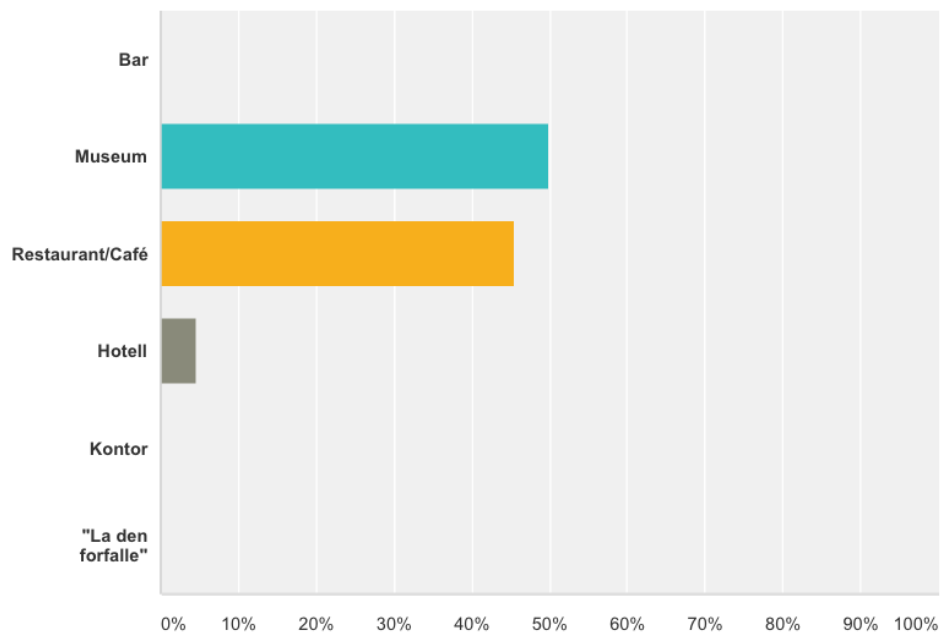
Hvorfor besøker du området?

Besvart: 23 Hoppet over: 0

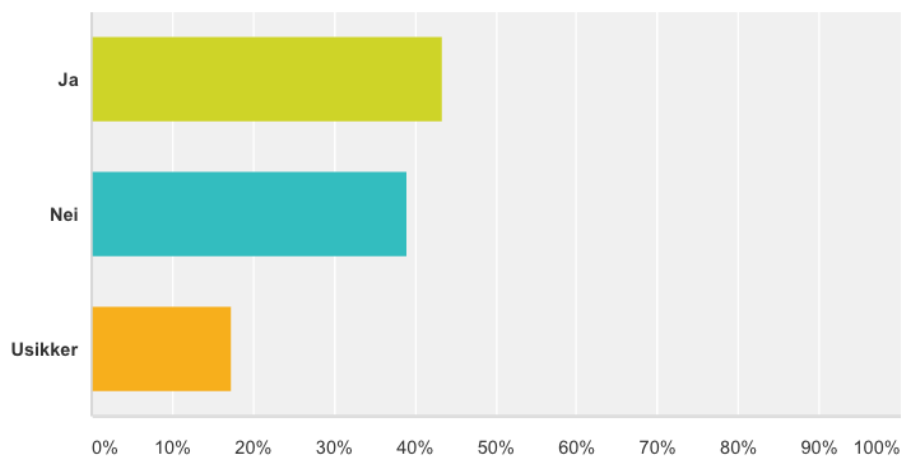
Hvis Avalsnes kirke ikke lenger skulle fungere som kirke, hvilken funksjon burde den fått?

Besvart: 22 Hoppet over: 1

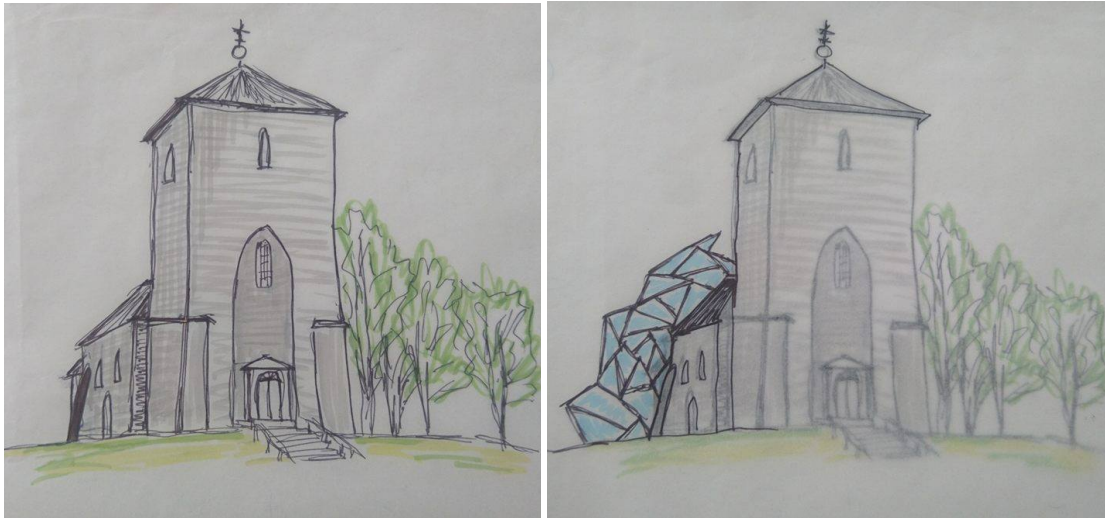

Hadde du besøkt området/kirkebygget oftere om den var blitt gjort om til (ditt svar fra spm 4)?

Besvart: 23 Hoppet over: 0

Vedlegg IV - Utdrag fra skisserull

Illustrasjoner fra skisserull - konseptbærende tilbygg

